

Ishaja vsak dan razen nedelj in praznikov.
Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravljalški prostori: 2657 E. Lawrence av.
Office of publication: 2657 E. Lawrence av.
Telephone: Lawrence 4635.

LETO—YEAR XIV. Cena lista je \$8.00. Entered as second-class matter January 25, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. Chicago, Ill., sobota, 1. oktobra (Oct. 1) 1921. Subscription \$5.00 Yearly. ŠTEV.—NUMBER 228.
Published and distributed under permit (No. 148) authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

SODNIJSKE PREPOVEDI IMAJO TUDI SVOJO DOBRO STRAN.

VOASI VZBUDE DELAVSTVO IZ DUŠEVNE LETARGIJE.

Tako služi orožje podjetnikom za njih poraz.

New York, N. Y. — Sodnijske prepovedi služijo podjetnikom ob času stavk za poraz stavkajočih delavcev. Kadar so podjetniki spoznali, da ne morejo poraziti stavkajočih delavcev, tedaj hajd na sodišče in zaprosijo za sodnijske prepovedi. V prejšnjih letih so podjetniki v znamenju sodnijske prepovedi izvajali marsikatero zmago, delavstvo pa ni ničesar podvzelo, da se odpravijo sodnijske prepovedi proti stavkarjem.

Časi se spreminjajo in ljudje z njimi. Danes delavstvo več ne čaka udano v svojo usodo, kaj mu prinese bodočnost, ampak delavstvo izraža vsako priliko za zboljšanje svojega položaja. Ob vsaki priliki se delavstvo združuje za skupno akcijo proti svoji nesprotnosti, kar je pokazala tudi sodnijska prepoved, ki je bila izdana proti delavcem, ki izdelujejo različne izdelke iz usnja. Ta sodnijska prepoved izdana od najvišjega sodnika Stronga, prepoveduje stavkarjem razpustiti mirne stavkovne straže. Komaj je bilo znano, kaj je sodnik odredil, niso bili delavci pobiti in otožni, kot se je to zgodilo v preteklosti ob takih prilikah, ampak sklicala se je seja Centralnega obrtnega in delavskega sveta, na kateri so delavci sklepali, kaj se podvzame, da bo sodnijska prepoved razveljavljena. Najprvo so sklenili, da podvzamejo legalno akcijo in se obrnejo na višjo instanco za razveljavljanje sodnijske prepovedi. Poleg sklicajo veliko protestnih shodov, na katerih bodo podučili ljudstvo, da je treba odpraviti sodnijske prepovedi proti stavkajočim delavcem, ki imajo namen odpraviti razpustitve mirnih stavkovnih straž v interesu podjetnikov.

Tako se spreminja orožje podjetnikov v orožje delavcev za obrambo svojih pravic. Javnost, ki se prej ni brigala za sodnijske prepovedi, bo vzbuena. Izvedla bo, kako se izrablja sodnijska prepoved od pristranskih sodnikov za potlačitev civilne svobode in v ustavi Združenih držav zagamejenih pravic.

Sodnijska prepoved, nekoč strah stavkajočih delavcev, služi danes za razširjenje spoznanja in zavestnosti. Tako sebični privatni bizniški interesi sami sebi kopijo jamo s svojim orodjem, v katero se prekuenejo nekega dne.

VEČ KO 90 Odstotkov ZA VIRACEV JE GLASovalo ZA STAVKO.

Chicago, Ill. — Glasovi zaviravcev o vprašanju stavke so preštetih več ko devetdeset odstotkov zaviravcev je glasovalo za stavko. W. G. Lee, predsednik organizacije zaviravcev je izjavil, da zaviravci ne zastavljajo, dokler se ena ali več bratovščin prometnih udeležencev ne glasuje za stavko in tudi zastavka. Organizacija šteje 168,000 članov.

Lee pravi, da je zdaj odvisno od drugih železniških organizacij, kako se razvijejo dogodki. Radovedni časnikarski poročevalci so sili v Leeja z vprašanji, ali so tudi drugi železnišarji za stavko. Lee je podučil gospoda, da so železnišarji v splošnem naborniki stavke.

VRME.

Chicago in okolica: V nedeljo oblačno in gorko. Južnozadnji vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 56, najnižja 51. Slednje izide ob 6.46, zaide ob 6.43.

DAUGHERTY PRIPOROČA HARDINGU, DA NAJ IZPUŠTI DEBSA Z JEČE.

Washington, D. C. — Justični tajnik Daugherty je sklenil priporočiti Hardingu, da naj izpusti Debsa iz ječe. Priporočilo je že pripravljeno, toda predsedniku bo predloženo šele tedaj, ko senat ratificira mirovne pogodbe in ko bo mir formalno razglašen. Prej se ne bo Harding baval z nobeno prošnjo za pomiloščenje političnih jetnikov.

KONFERENCA JE ZNIZALA ŠTEVILO BREZPOSELNIH.

Hooverjev odbor priporoča, da upošeni dele delo z brezposelnimi.

GOMPERSOV TAJNIK VRZEN IZ KONFERENČNE SOBE.

Washington, D. C. — Na zunaj je videti vse mirno na konferenci za omejitev brezposelnosti, toda za zaprtimi vrati, za katerimi zborujejo posamezni odbori konferenčne, divjajo viharji. To se je izvedelo v petek popoldne. V odboru za nujno odpravo, v katerem sedi Gompers poleg jeklarskega magnata Schwaba in in drugih prvakov v gibanju za odprto delavnico, je prišlo v četrtek popoldne skoraj do pretepa. Posledica konflikta je bila, da je Gompersov tajnik Guy Oyster zletel skozi vrata na hodnik. Oyster je delal stenografske opazke na odborovi seji in to je menda razkazilo zagovornike tajne diplomacije. Gompersov tajnik sicer tajni, da je bil vržen s silo, ker ga je menda sram, toda drugi pravijo, da je moral zapustiti konferenčno sobo po dolgem in vročem prepiru.

Dalje je prišlo na dan, da delodajalci na konferenci zahtevajo znižanje meze kot "prvi pripomoček za omejitev brezposelnosti," dasiravno je Hoover na otvoritveni seji konference povdarjal, da se ne bo razpravljalo o meznih vprašanjih. Skoraj v vseh odborih vlečejo kapitalistični predstavniki mezdno vprašanje na dnevni red.

Washington, D. C. — Pododbor konference za omejitev brezposelnosti, kateri se peča s statistiko o brezdelju, je objavil v četrtek zvečer uradno poročilo, v katerem pravi, da število brezposelnih delavcev v Združenih državah znaša v tem momentu ne manj ko 3,700,000 in ne več ko 4,000,000.

Vladni tajnik za delo Davis je pred enim mesecem poročal, da je število brezposelnih naraslo na šest milijonov.

Konferenčni pododbor pojasnjuje, da omenjeno število se ne nanaša na delo na farmah, marveč samo na industrije.

Odbor za nujno odpravo priporoča "kolobarjenje delavcev" kot prvo pomoč za omejitev brezposelnosti. To pomeni, da se skrajša delovni teden sedaj upošlenih delavcev na štiri ali tri dni in da upošleni delavci dele delo z brezposelnimi, tako da bodo vsi delali po dva ali tri dni v tednu.

Drugo priporočilo odbora za nujno pomoč je, da se naredi apel na "patriotične farmerje, tovarnarje in trgovce, ki tržijo na debelo in drobno, da hitro znižajo cene in s tem ožive trgovino."

Odbor za transportacijo je porabil malone ves svoj čas z razpravami o predlogi v kongresu, ki da je železnicam finančno pomoč od vlade. Odbor bo nedvomno priporočil, da konferenca naredi "patriotičen pritisk" na kongres, da naj hitro sprejme predlogo in pokloni železniškim družbam pol milijarde dolarjev nakar bodo družbe baje imele več dela in bodo olajšale krizo brezposelnosti.

Niso se motili oni, ki so že pred nekaj tedni napovedali, da je konferenca sklicana največ iz razloga,

MOJSTERSKI ZVIJAČNEZ JE NALETET NA MOJSTRA.

IRSKA NE ODNEHA, DOKLER NE PRIBORI SVOJE NEODVISNOSTI.

Tako je povedal Frank P. Walsh po svojem povratku v Ameriko.

New York, N. Y. — Eamonn de Valera se je sestal z mojsterskim zvijačnejem in ga je premagal. To so bile prve besede, ki jih je spregovoril Frank P. Walsh, pravni svetovalec Irske republike v Združenih državah, ko je stopil s parnika "George Washington" po svojem osemtedenskem bivanju na Irskem.

"Zvijačna diplomacija in močno orožje Velike Britanije ne bosta nikdar ukenila tlačanske verige," je povdarjal Walsh.

Ko se je Walsh izkval, ga je pričakovala velika ljudska množica, ki ga je pozdravljala, ko je stopil na ladijski mostič, ki je vezel ladjo s pomolom. Oficijsko ga je sprejel Patriek Griffin, župan Hobokena, in malo proč od pomola je moral govoriti ljudstvu.

"Skozi osem tednov sem bil v srcu zibelke našega plemena in kot ameriški državljani lahko izjavljam, da še nisem slišal o armadi, ki bi se borila s tako hrabrostjo, kot se bojuje armada Irske republike. Čelo Grant in Sherman nista mogla vzbuditi tako veličastnega patriotičnega duha, kot sta ga vzbudila Shawn McKoven in Michael Collins."

Walsh je rekel, da upa navzlic temu, da bosta Britanija in Irska še delali skupaj.

"Irska se ne boji ničesar več," je rekel Walsh, "in zaradi tega lahko nastopi na podlagi enakopravnih pogojev, kadar sede k posvetovalni mizi." Walsh ni povedal, če sodi, da Irska sprejme status homerule, ki jo ponuja Anglija, ampak je izjavil, da bo Irska zahtevala neodvisnost in da jo bo dobila, če napravi koneksije, da ostane lojalna in da se ne pridruži sovražnikom Anglije.

"Ako Anglija nadaljuje še prihodnji dve leti z vzdrževanjem svoje okupacijske armade na Irskem," je rekel Walsh, "bo bankrotirala."

"Lloyd George se igra z besedami," je nadaljeval Walsh, "in ves svet čaka, da se prepriča, če je on mojsterski fakir svoje dobe. Napravil je obljube, veliko jih je napravil, in mi čakamo, če jih meni tudi izpolniti."

Walsh je bil uprašan, če so sinjajnovci pripravljeni na konferenco z Anglijo in Ulsterjem.

"Irska se ne udeleži konference, izjema je le tedaj, ako se prizna kot suverena vlada," je rekel Walsh. "To je resnica. Bil sem na seji irskega parlamenta, na katerem je vsak član prisegel, da se ne poda."

da pomore železniškim kraljem dobiti darilo pol milijarde dolarjev.

Chicago, Ill. — Čikaški mestni svet je 29. sept. sprejel resolucijo s pozivom na župana, da imenuje komisijo, ki naj konferira z delodajalci v mestu in jih pridobi za sistem "kolobarjenja delavcev."

Rezolucijo je predložil alderman Timothy A. Hogan in drugi so hitro podpirali in jo sprejeli. Alderman Govier je dejal: "V Pullmanu vidim delavce, ki ne znajo ne besedice angleški, imajo pa stalno delo, medtem ko naši fantje, ki so bili v vojni, postopajo okrog brez dela."

Iz teh besed diha gonja proti izumisljalnim delavcem. Vse kaže, da bo delo tako "kolobarilo" — ako se izpolni želja kolobarnikov — da bodo tujezemski delavci metali na cesto in upošlevali domačine, ako bodo zadnji hoteli opravljati ta dela.

Alderman Bryne je svetoval, da mestna uprava takoj prične s "kolobarjenjem" pri mestnih delih, ki se naj vrši tedensko ali dvakrat v tednu.

VLADNA KONTROLA RUDNIŠKOV JE EDINA ODPOMOČ PROTI DRAGINJI PREMOGA.

Madison, Wis. — (Feder. Press.) — P. H. Pressintin, posebni predstojalec za državni tržni departmeat v Wisconsinu, je prišel do zaključka, da edino zvezna kontrola rudnikov more odpraviti sedanje visoke cene premoga. Pressintin je dognal, da je premoag pod absolutno kontrolo monopola v vzhodnih državah, ki poljubno narokujejo cene.

AMERIŠKA PREHRANA DECE V MOSKVI OMEJENA.

Samo 35,000 otrok bo prejelo hrano v Moskvi in Petrogradu.

DEŽELE OB VOLGI SO BOLJ POTREBNE.

Moskva, 28. sept. — Polkovnik William N. Haskell, direktor ameriške pomožne akcije v Sovjetski Rusiji, je zaključil, da se prehrana otrok v Moskvi in Petrogradu omeji in da se glavna pažnja posveti deci v gubernijah ob Volgi, ki umira gladi. Haskell je dognal, da otroci v Moskvi, Petrogradu in drugih mestih trpe bolj na mrazu in pomanjkanju obleke kakor pa vsled podhrane, zato je odredil, da ameriška administracija nasljuje dnevno le 15,000 najpotrebnejših otrok v Moskvi in 20,000 v Petrogradu.

Pojesteh iz Kazana, glavnega mesta tatarske republike, je ameriška pomožna akcija tam že dobro organizirana. Ameriške kuhinje in jedilnice prejema dnevno več otrok v prehrano. Predsednik ljudskega sveta v Kazanu se je javno zahvalil Američanom za pravočasno pomoč. Muharov je rekel, da je veliko Tatarov, ki niso prej nikoli slišali o Ameriki in zdaj so se prvi seznanili z Američani.

NAGLA VREMENSKA SPREMENBA.

Temperatura je padla 36 stopinj v šestih urah.

Chicago, Ill. — Tako vročega 29. septembra že ni bilo v Chicagu dvajset let kot je bil letos. Toploter je kazal 86 stopinj vročine ob petih popoldne. Temperatura pa ni dolgo ostala na tej stopinji. Eno uro pozneje je že padla na 70 stopinj in tedaj je prihrumela nevihta z bliskom in gromom ter nalivom dežja, ki je razvajala nekaj ur. Strela je udajila v neko cerkev in več hiš. Šest ur pozneje je toploter kazal 50 stopinj.

Medtem pa, ko se je Chicago potilo vsled vročine, je na jugu, v Texasu padel sneg. Kako čudno se mekajo gračni toki.

WANDERER OBEŠEN.

Chicago, Ill. — Carl Wanderer, prejšnji poročnik v armadi, ki je pred nekaj več ko enim letom najel nekega tučca, da je ustrelil njegovo nosečo ženo, a on je potem sam ubil tučca, je bil v petek zjutraj obešen v okrajni ječi. Wanderer je na zadnjo uro priznal dvojni umor in pod večnjo je pel neko pobožno pesem, predno mu je podkerf potegnili belo kapuco čez glavo in obraz.

60-ODSTOTNO POVIŠANJE PLAČE ODKLONJENO.

Indianapolis, Ind. — Sedaj so prejeli odborniki rudarske organizacije plačo od treh tisoč do šest tisoč dolarjev na leto. Predlog je bil stavljen, da se jim plača poviša za šestdeset odstotkov, tako da bi minimalna plača znašala na leto štiri tisoč osem sto dolarjev, maksimalna pa devet tisoč šest sto dolarjev. Predlog je bil odklonjen.

KAJ PRINESE KONFERENCA O BREZPOSELNOSTI?

MR. HOOVER PRIZNA, DA BO ZIMA POLNA MIZERIJE.

Ledoux, apostol brezposelnih siromakov, pravi, da bo trkal in trkal na javno vest.

Washington, D. C. (Federated Press, Laurence Todd). — Urbain Ledoux, apostol brezposelnih delavcev, je došel v Washington v jutro dneva, ko je bila odprta Hooverjeva konferenca o brezposelnosti. Ker je v nedeljo ponoči prebil več ur v dežju v New Yorku, nahajajoč se v družbi 1000 brezposelnih delavcev, je bil bolan, tako da ni mogel slišati predsednika Hardinga in mr. Hooverja svariti konference, da vlada ne bo plačevala "bolečin" milijonom, ki so brez življenjskih sredstev.

Predsednik je jasno prečital kratek nagovor sto konferenčnikov, ki so se zbrali na njegov poziv. Dasiravno sta Ledoux in brezposelna armada priporočila, da naj vojni profiterji odpro svoje denarne mošnjčke, se je norčeval iz ideje, da bi bil po ljudeh izdelan načrt lahko preprečil industrijsko sesedenje po vojni. Na zelo karakterističen način je povedal fatalistične besede, ko je rekel:

"Brezposelnost je trajna. Povedali so mi, da je v Združenih državah poldrugi milijon ljudi brez dela, kadar so razmere najbolj ugodne. Ti proračuni so razočarljivi, ker nas je samo sto milijonov in ti parasitni odatoki so vedno z nami."

"Ali danes imamo povečano brezposelnost. In pečemo se ne samo z njenim znižanjem, ampak mi se trudimo, da je v sedanjih zamotanih razmerah rešimo, da ne bo povečano trpljenje v zimski sezoni."

Ko je predsednik takole povzdignil svoj svarilni glas, je obvestil konference, da se naj ne dotika podlage socialnega sistema in naj opusti vsako krpanje za sedaj.

"Pravilno je povedano," je rekel predsednik z rezkim glasom, "da se od vas zahteva rešitev problemov našega socialnega in političnega življenja, ki so napravili iz nas to, kar smo. In tempelj zdaj ne zahteva, da se prezida."

Ironijo teh besed, ki vsebujejo začetano in omejeno kot, so občutili tudi nekateri konferenčniki, kajti med njimi ni radikalcev. V prvem odboru, ki ga je izbral mr. Hoover, je en zastopnik strokovno organiziranega delavstva. Med desetimi imeni so imena Matthew Walla, Schwaba, Julius Barnes, Markham od illinojske centralne železnice in še druga.

Ledoux je med tem v svojem hotelu zatrjeval, da se je odločil, da priporoči predsedniku, da priobči imena vseh vojnih profiterjev, katerih dobiček je znašal sto ali več odstotkov. To pa zaradi tega, da se pozovejo vojni profiterji, da odstopijo petdeset odstotkov za brezposelne delavce. Če predsednik odkloni njegovo priporočilo, tedaj bo Ledoux tabobil na stopnicah Bele hiše v družbi sto brezposelnih delavcev, o katerih on pravi, da so "človeški dokazi, pravilno razporejeni, vpisani in vključeni," da tako dokaže predsedniku, da je čas, da podvzame akcijo. Obiskal bo tudi konference o brezposelnosti kot izvoljen zastopnik organiziranih brezposelnih delavcev v Bostonu in New Yorku.

"Dej ali sodne," je rekel Ledoux, "čakal bom potrpečljivo na predsedniškem pragu, da se objavi imenik. Poslužil se bom vseh mirenih metod, ki jih najdem pri roki ali ki jih zapopadem. Ostal bom tam leto dni, ako je potreba. Postoji pa večja možnost, kot je moč odpora posameznika ali skupine ljudi, in to je moč javnega mnjenja, ki jo gibljejo visoki motivi. Prevladala bo vedno. Povzročila (Dalej na 3. strani).

ZDRAVNIKI, KATERIH PAOLJENTJE UMRO ZA DAVICO, POJDEJO V JEČO.

Chicago, Ill. — Državni pravdnik Crowe je naznanil, da zdravniki, ki zdravijo otroke za davico (difterijo), bodo obtoženi uboja, če otrok umre. Vsi smrtni slučaji vsled davice bodo odsej preiskani, da se dožene, dali je otrok umrl vsled nemarnosti zdravnika. Crowe pravi, da veliko otrok umre vsled zdravniške nemarnosti. Zadnji četrtek je bilo prijavljenih 44 slučajev davice.

ANGLIJA SE JE UJELA V PAST ŠARLATANOV.

V Berlinu je tovarna za izdelovanje protisovjetskih dokumentov, pravi Radek.

NOTA ANGLEŠKE VLADE SE OPIRA NA TE DOKUMENTE.

Moskva, Sovjetska Rusija, 29. sept. — (Po poročilu L. Lewina.) — Karl Radek, znani komunistični voditelj, je objavil v "Izvestijah" članek, v katerem razkriva, da nota angleške vlade z dne 7. sept., dolžeča sovjetsko vlado kršenja trgovinske pogodbe, bazira na ponarejenih dokumentih, ki jih izdeluje tajna mednarodna banda šarlatanov v Berlinu, na čelu katere je neki Weissmann, bivši državni pravdnik v Nemčiji.

Radek piše, da dokument, na temelju katerega Anglija obtožuje Rusijo, da vodi revolucionarno kampanjo v Indiji, je v rokah sovjetske vlade. Dokument bo objavljen paralelno s angleško noto, tako da bo vsakomur očitno, da je angleška vlada sedla na ličmanice šarlatanske bande v Nemčiji.

Omenjeni Weissmann je leta 1919 organiziral v Berlinu nekakšno detektivsko agenturo za lov na komuniste v Nemčiji. Nadel si je tudi nalogo, da pošlje volnne v Rusijo in poroča o "pravem položaju" v sovjetski republiki. Na ta način je prišel v dotik s raznimi špijoni, baltički baroni in ruskimi belogardisti.

Weissmannova banda ni imela nobenega uspeha z direktnim vohunstvom in nato je prišla ponarejati razne listine in jih prodajala kot "uradne dokumente" sovjetske vlade in "zaupna navedila" odbornikov tretje internacionale. Banda je prodajala papirje vsakomur kdor jih je hotel kupiti. Veliko teh falsifikatov je pokupila sovjetska vlada po svojih zaupnikih, tako da je bila pripravižna za snaj, če pridejo v roke kake druge vlade, katere se jih misli poslužiti. Med temi falsifikati je bilo tudi znano Leninovo "pismo", v katerem "priznava Lenin nekemu prijatelju, da je komunizem bankrotiral." To ponarejeno pismo je krožilo po vsem buržoaznem časopisju v Evropi in Ameriki in izzvalo nebroj vseh člankov v kapitalističnih listih.

Da so omenjeni šarlatani omrežili tudi ententne diplomate, je razvidno iz sedanje akcije angleške vlade. Weissmann je pridobil zase Basila Thompsona, načelnika britske tajne policije in Thompson je dal dober angleški denar za ponarejene "uradne listine moskovske vlade", na podlagi katerih zdaj grozi lord Curzon, angleški zunanji minister, da bo Velika Britanija pretrgala trgovinske stike s Sovjetsko Rusijo, ako ne preneha boljševička propaganda proti angleškim interesom v centralni Aziji.

TIHOTAPSKA LADIJA ZAPLENJENA.

Michigan City, Mich. — Zvezni uradniki so zasigli ladijo "Billy Eddy" in aretirali njenega kapitana Nathan St. Petra. Na ladiji je bilo sto petdeset sodov kanadskega piva.

DOPISI.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Naročnina: Zedinjene države (izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.55 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

Datum v oklepaju n. pr. (Aug. 31-21) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnem potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

VSAKDANJA VEST.

Skoraj ne mine teden, kadar zavalovi delavsko gibanje bolj viharo, da ni bilo par stavkujočih delavcev obstrljenih ali pa ustreljenih od najetih pretepačev in pobijalcev, nanovačenih v velikomestnih človeških nižinah. Velebizniško časopisje skuša vselej prikazati organiziranega delavca kot napadalca, kadar je izvršen tak umor.

Strokovno organizirano delavstvo protestira proti takim umorom. In kaj so posledice? Včasih oblastveni organi uvedejo preiskavo, navadno pa ni preiskave. Vselej se pa lahko prepričamo, da se morilec ali napadalec ne zgodi nič žalega, kajti preiskava je navadno ustavljena, še predno pride pred porotnike.

In tako postajajo taki umori strokovno organiziranih delavcev ob času delavske stavke ali izpora navadna vsakdanja vest, ki ne napravi niti toliko pritiska na javno mnenje, kakor če bi velebizniško časopisje poročalo, da je neki lovec ustrelil volka ali medveda, ki ga je napadel v šumi.

Delavstvo ne more napraviti na javnost potrebnega pritiska, da javnost sodi drugače, ker polaga premalo važnosti na resnico, da si mora izkovati dobro orožje — dnevno časopisje, ako hoče vplivati tako na javno mnenje, da bodo morilci, ki more organizirane delavce ob času stavke ali izpore, ne samo prijati, ampak da prejmejo kazni, ki jo zaslužijo po postavah, kakeršne so določili za morilce zastopniki privilegiranih interesov.

Protesti ne pomagajo, še toliko manj pa protestne rezolucije, ki jih sprejemajo strokovna društva proti takim umorom, ker ne dosežejo tako velikih ljudskih krogov, kot jih doseže dobro organiziran dnevni delavski tisk. Javnost je treba vzdramiti, da vidi in spozna, kaj uganja jo privatni bizniški interesi in njih najeti hlape ob času stavke ali izpore z organiziranimi delavci, ako se hoče prepričati, da ne bodo najeti profesionalni pobijalci in pretepači streljali na stavkujoče delavce, kakor da so delavci po postavah proglašeni za nevarno zverjad, katero ima vsak lump pravico ubiti.

CENZORJEM V KANSASU NARAŠČA GREBEN.

Državni cenzorski odbor v Kansasu je prepovedal film, ki kaže rudarje na stavki. Film je prepovedan za ves Kansas in odbor je utemlil svoj ferman, da taki filmi "škodujejo javnim interesom".

Neki šaljivec v Kansas Cityju je predlagal, da se film predloži v razsodbo razupitemu industrijalnemu sodišču v Kansasu, ki je svoječasno izrekel sodbo, da so bogati mlinarji bili upravičeni znižati obrat v svojih mlinih, medtem ko je vselej prijel s trdo roko rudarje, če so zastrajkali, češ, da s stavko omejujejo produkcijo premoga.

Ustava Združenih držav prepoveduje cenzuro tiskane besede. In kaj pa je film! Nič drugega kot s podobami tiskana beseda. Mesto črk so podobe, ki pripovedujejo dogodke.

V zadnjih časih se povsod prav pridno ustanovljajo cenzorski odbori, ki imajo nalogo nekakšnih jerofov nad ljudstvom. Oni odločajo, kaj sme ljudstvo videti ali ne sme videti, kadar gre v kinematografično gledališče.

Ti cenzorski odbori so si v zadnjem času prilastili toliko jerofskih pravic, da cenzura filmov ne postaja le smešna, ampak je tudi neprenesljiva.

Ko so očetje ameriške republike zapisali v ustavo svobodo zborovanja, govora in tiska, so tako jasno izrekli, da je vsaka cenzura, ki ljudstvu prikriva resnico, prepovedana, da je jasno, da je v tej prepovedi vključena tudi cenzura filmov. Če so filmi taki, da kršijo postavbe, imamo v kazenskem zakonu zapisano, da se kaznujejo krivci. Nikjer v ustavi pa ni zapisano, da so filmi ali pa gledališke predstave podvrženi cenzuri. Cenzura filmov so si izmislili nestrpni ljudje, ki si domišljajo, da mora ves svet tako misliti in plesati, kot oni ukazujejo.

Skrajni čas je, da se ljudstvo zdrami in zahteva povsod, da se odpravi cenzura takih filmov, ki ne kršijo prav nobene postavbe.

Farrell, Pa. — Celo poletje je bilo dovolj počitnice, a sedaj se je delo nekoliko odprlo, da ni treba več postajati. Tovarna, ki je last Ameriške pločevinske in košterske družbe, je zaposlila 1500 delavcev. Dne 6. septembra je prišlo iz vseh strani mnogo ljudi, ki smo čakali, da bo prišel po nas kak kupec in se prodamo prej ko mogoče. Prišli so plemeniti delodajalci in ogledovali so nas kakor voliče na sejmu. Veliko je bilo poklicanih a le malo izvoljenih. Smejali so se lahko ta dan podjetniki, ko so videli, kako jim radi grejo na delo revni delavci za nizko plačo.

Delati moramo za žive in mrtve. Njč se ne vpraša kako delo ima kateri ali ima dnevno plačilo ali pa od kosa, vsak mora delati z naglico kolikor le more. Človek nima časa niti iti za svojimi potrebami, ker paziti mora vedno, da mu ne pokaže delodajalec najkrajše poti iz tovarne.

Brezposelnost tu še ni popolnoma minula. Še vedno se vidi mnogo ljudi postajati okrog tovarni, ki težko pričakujejo, kdaj bodo imeli priliko prijti za naporno delo. Tovarn je pri vsem tem veliko število zaprtih.

Plačujejo nas za delo kar po 30c na uro. Pri tem malem zaslužku je človek v skrbeh, kako se bo preživel.

20. septembra je bil tu volilni dan za župana. Izvoljen je bil Fred S. Tish z 1105 glasovi. Prejšnji župan Moody je imel 982 glasov. Kakor je pokazal, bo Tish zelo vzoren župan. Takoj drugi dan po izvolitvi je naznanil, da morajo vsi delavci v cerkev. Ako ne bo pohajal vsak prostovoljno v cerkev, ga bo policija gural kamor spada. Povedal je tudi, da alkoholične pijače niso za delavce in da je nepostavno, da bi jih delavci uživali. Pravi, da delavce dovolj trdo dela in naj svoj denar hrani ter ga vpravi na banko. Omeniti moram, da je Tish predsednik Prve nacionalne banke v Farrelu.

Delavci, zopet ste spetli bliz, in ga podali v roke Tishu, da vas bo tepel, še silneje kakor prejšnji Moody. — **Podjezarjev Jaka.**

La Salle, Ill. — Poročati imam žalostno vest o usodi, ki je zadelo mojega brata. 11. septembra je še zdrav in vesel obiskal svoj izvoljenko, s katero se je nameraval poročiti in katera staneje pri svoji sestri omoženi z Radijem. Po naključju sta se radi nedesa aprila in Radij mu je zadal štiri smrtne udarce na glavo, da moj brat John Ješ ni mogel spregovoriti nobene besede več. Težko ranjenega je Radij odpeljal Johna kake dve miljii proč od stanovanja v bližino slovenskega pokopališča. Spremljala sta ga njegova dva psa, ki sta ostala pri ranjenemu. Far-mar, vračajoč se pozno v noč domov, ga je zapazil ležečega v kravi in je poklical policijo, ki je dospela v trenutku, ko se je ubogi John boril s smrtjo. Pse so morali s strelci spraviti proč od trupla, ki so ga potem spravili v bolnišnico. Zločinec je izdal njegov pes, ki je bil pri ranjenem. Radij je bil prijat in obdržan pod poročtvom.

Pokojni John je bil doma iz Cerkelj na Gorenjskem. V Ameriki je bival že 12 let. Bil je član SNPJ, katero društvo mu je priredilo veličasten pogreb. Zapuščena brata v domovini, mene žalujeto sestro in svaka, mojega so-proga Savnika.

Nevoščljivost nikjer ne konča dobro. Radij je bil zelo nevoščljiv, da bi se poročil moj brat s sestro njegove žene in iz tega je raslo sovraštvo. — **Podjavar J. Savnik.**

čitali Prosveto in druge napredne liste.

Na Gilbertu se je dramatični klub zopet pričel gibati. Našejamno se, da bo letošnjo zimo zelo aktiven. Dne 25. septembra je klub že priredil dve zanimivi igri "Za letovišče" in "Krivopri-sežnik". Udeležba je bila sijajna. Uloge so bile primerno dobro razdeljene in igralcem se mora dati vse priznanje. Nekaterim se je sicer opazilo, da so šele prvi nastopili, a nadejamo se, da bo prihodnje vsaka uloga še bolj rešena. Klub in diletantje le z veseljem naprej. Naj ne ovira koga bojazen. Lepo bi bilo, če bi se pri nas tudi oživel delovanje za Slovenski narodni dom. — **Opa-zovalec.**

Denarne zadeve v sovjetski Rusiji.

Piše William Z. Forster.

Copyright, 1921, by The Federated Press.

Ruska vlada ima v svojem splošnem komunističnem načrtu tudi točko za popolno odpravljanje denarja. Do danes se to še ni zgodilo. Ravno parabe, Rusija je poplavljen s papirnatim denarjem v toliki množini kakor še nikdar v svoji zgodovini; pravzaprav nikjer v nobeni državi na svetu še ni bilo toliko papirnatega denarja. Tako velika je ta količina denarja, da je izdelovanje bankovcev postalo velika industrija, v kateri je uposlenih 13,000 oseb. Tiskarne, v katerih tiskajo denar, obratujejo noč in dan s polno paro. Lansk leto je bilo porabljenih 3000 ton čunja samo za papir, iz katerega delajo bankovce. Vsek mesec odpeljejo iz Moskve v vse kraje republike 60 do 70 železnih vagonov papirnatih rubljev. Skratka, v Rusiji je prava povodnj papirnatega denarja.

Finančni komisar, Preobraženski je podal v svoji izvrstni knjigi "Socialna revolucija in finance" sledeče številke o skupnih vsotah izdane denarja, leto za letom od začetka vojne:

1915	2,611,200,000 rubljev
1916	3,979,200,000 rubljev
1917	18,091,300,000 rubljev
1918	33,951,600,000 rubljev
1919	163,750,800,000 rubljev
1920	943,581,000,000 rubljev
1921	754,000,000,000 rubljev

Sovjetska vlada v Rusiji je prva institucija na svetu, ki finančno operira na temelju biljonov (biljon je milijon milijonov), in če pojde prolekujeja papirnatega denarja to pot dalje, bodo ruski finančniki kmalu morali rabiti astronomsko računstvo.

Zakaj vstraja tak denarni sistem v revolucionarni Rusiji, je lahko pojasniti. Papirnat denar je pravzaprav davek na veliko število neodvisnih producentov v nesocializiranih industrijah — predvsem kmetov — ki tvorijo 85 odstotkov vsega prebivalstva. Ta maloburžoanski element, ki se ne more otresti vere v denar, faktično potrebuje izmenjevalno sredstvo. Iz tega razloga vlada izdaja ogromne količine papirnatih rubljev z bleščecimi revolucionarnimi gesli in v zameno dobi žito, živino in druge potrebščine za rdečo armado, mestne delavce itd. Važnost te izmenjave je, da vlada uložiti nekaj potiskane papirja in vzame večjo količino bistvenih produktov.

Ta proces je lansko leto prinesel sovjetski vladi blaga, ki je bilo vredno 250 milijonov zlatih rubljev. Na ta način se pokriva deficit v državnem proračunu vsako leto izza revolucije. Kar je vlada izgubila na obratovanju socializiranih tovarn in pri direktnih dokladah ter davkih na neodvisne producente, je pokrila s "prodajanjem" svojega papirnatega denarja. S pomočjo denarnega sistema te vrste je vzela posredno od denarjalubeče male buržoazije ogromno količino potrebščin, katere bi bila težko dobila neposredno z davki in dokladami.

Kmetje in drugi neodvisni producenti so paravno proti denarni poplavi in zvišujočim cenam z vsakim izdajanjem papirnatih rubljev, toda vselej so, prepripani. Znanstveni socialisti na čelnih mestih razumejo veliko bolj zakone ekonomije kakor kmetje in valedtega se jim zmirom posre-đi, da vzamejo z "denarnega tr-

ga" davek, ki je potreben za vzdrževanje države. Sedanji ruski denarni sistem je zelo dobro sredstvo za pridobivanje davka od nerevolucionarnih elementov in iz tega razloga smatrajo komunistični finančni veščaki izdajanje papirnatega denarja kot najvažnejše revolucionarno orožje v agrarnih deželah. Brez tega orožja bi bila sovjetska vlada morda že davno padla.

Ljudski finančni komisar Preobraženski piše v gori ome-njeni knjigi sledeče: "Leta 1917 je še eksistirala kopejka in za 50 kopej se je še mogla kupiti kakšna stvar. Eno leto pozneje je kopejka izginita in njeno mesto je vzel rubelj. Leta 1919, ko je bila beseda "kopejka" že pozabljena je tudi rubelj prenehal kot enota in na njegovo mesto je prišel deset rubljev. Lani je bilo sto in tisoč rubljev enota kalkulacije. Letošnja enota je tisoč in pet-tisoč. Kdaj bo konec tega? Kdaj propade naš papirnat denar? Jasno je, da množenje ničel na naših banknotah še ne prenese propada. Težava, ki jih imamo dolej, so čisto tehnične in pri tem si lahko pomagamo. Tri ničle v številu 1000 se lahko nadomestijo s črko T, ki naj pomeni tisoč. Na ta način lahko tiskamo bankovce po 10T, 100T, 1000T itd. Črka T se lahko nadomesti z M za milijon — in tiskali bomo bankovce po 1M, 10M, 100M itd. Za dobo, ki je odmerjena življenju našega denarja, zadostujejo obstoječe matematične denotaci-je števil, ako pa ne bodo zadovol-stvovali, bomo iznašli nove."

Kakor je akokoma padal rubelj tako so letele bene navzgor. Sledeče cene, ki so ob času mojega bivanja v Moskvi veljale na ondnotnih "svobodnih" trgih, so tipične:

Sladkor, funt	29,000 rubljev
Krompir, funt	35,000 "
Moka, funt	1,000 "
Riž, funt	3,725 "
Govedina, funt	15,000 "
Svinjina, funt	10,000 "
Čaj, funt	15,000 "
Kruh, funt	3,000 "
Jajca, komad	1,200 "
Slanik, komad	1,800 "
Navadna igla	200 "
Čevlji, par	450,000 "
Moška obleka	1,000,000 "
Klopčič niti	6,000 "
Milo za umivanje	20,000 "
Milo za pranje	15,000 "

Ako se te cene prevedejo v termine ameriškega denarja (v razmerju 30,000 rubljev na en dolar); vidimo, da so nekatere gori omenjene potrebščine zelo drage valed velikega pomanjkanja teh stvari. Tako na primer stane su-rovo maslo v Moskvi 97 centov funt; sladkor \$1.16, čaj \$2.60, riž 50c itd. Na drugi strani pa vidimo zopet nizke cene: moka 13c funt, kruh 10c, govedina 40c in svinjina 50c. Pred sedmimi leti je kruh stal manj kot tri kopejke funt, torej se je namanj milijon-krat podražil.

Pred vojno je bil ruski rubelj vreden 50 ameriških centov, a zdaj jih mora biti okrog 30,000 za eden dolar; z drugimi besedami je vrednost rublja padla 15,000krat. V kapitalističnih drža-vah bi tak padec denarne valute nedvomno uničil ves finančni sistem in paraliziral vse, toda v Rusiji, kjer so industrije socializirane in valedtega izven finančne kontrole, ni takega učinka. Padanje rublja še danes nima nobene meje. Ruska vlada se ne vznemirja dosti zaradi tega. Dokler so njeni tiskarski stroji za tiskanje bankovcev v redu in dokler ne manjka čunja za izdelovanje papirja, se bo denar tiskal v ogromnih vsotah dalje in dalje in vlada bo delala "profit" iz svojega "denarnega trga". Čim bolj pada valuta rublja tem več se tiska novih bankovcev in tem večje so številke na njih.

Kaj pa mezde delavcev? Predvsem je treba vedeti, da sedanji industrijalni ruski delavec prejema od vlade stanovanje, obleko, živila in druge potrebščine, ki ga ne stanejo nič. Njegova mezda, ki nikakor ne dosega gori naketih cen, je torej le nekakšna postranska nagrada, da si lahko kupi kakšno stvar na "svobodnem" trgu, ako hoče. Mezda te-še od 4000 do 20,000 rubljev na mesec. Komunistična stranka ima pravilo, da njeni člani ne smejo prejeti več kot 13,500 rubljev mesečno, vstevši ljudske komisarje (Lenin, Trockij in

drugi člani kabineta), ki res pre-jemajo to visoko plačo — 45 cen-tov v ameriškem denarju na me-sec! Nekateri industrijalni ve-ščaki, ki niso komunisti, vsaka-kor prejemajo po 750,000 rub-ljev in še več mesečno.

Iz gornjega seznama eru je razvidno, da mesečna mezda 20,000 nima skoro nobene kupne vrednosti. Vlada ne more večno spreminjati mezde lestvice, da bi pokrivala dnevne cene potreb-ščin, in valedtega je bil uveden sistem plačevanja v predmetih (poleg rednih potrebščin, ki jih delavci dobivajo brezplačno), katere izdelujejo delavci, kjer je to le mogoče. Delavec potem za-menja svoj produkt potom ko-operativnih društev za živila, o-bleke in druge potrebne stvari. Na ta način so delavci zavarova-ni pred visokimi cenami na "svobodnih" trgih, to je niso odvisni od njih za svojo ekzisten-co, čeprav se lahko zatečejo na-nje.

Ruski revolucionarji se sicer smejejo svojem denarnemu si-stemu, ki jim precej pomaga, kljub temu pa dobro razumejo težave, ki nastanejo iz te inflata-cije denarja. Znano jim je, da se še ogromna vsota ruskih produk-tov, posebno kmetijskih, razpeča-va na stari konkurenčni način, in če hočejo ta sistem — ki izumira le polagoma — izrabiti zase, tedaj je absolutno potrebno neke vrste menjevalno sredstvo. Skrajna potreba revolucije je za-htevala, da je oslabil stari si-stem rublja. Sovjetski ekonomi-čarji se že bavijo z novimi načr-ti v tem oziru. Načrti se pa ne morejo uresničiti, dokler ne bo rešena industrijalna kriza in do-klér ne bodo delavci imeli veli-kih preostankov dobrin za za-menjavanje za kmetijske produk-te. Ko to pride — komunisti upa-jo, da pride v bližnji bodočnosti — tedaj bo vpraskanje novega sredstva izmenjave, pa naj se i-menuje denar, delovni ček ali kakorkoli, lahko rešeno

IZ DELAVSKEGA SVETA.

(Federated Press.)

50,000 delavcev, ki imajo druž-ne, je brez dela v Iowi. Governor Kendall je izdal apel na deloda-jalec in dobrodelne organizacije, da naj pomagajo.

Stavka krmnarikh delavcev v Chicago je končala s polno zmago. Delodajalci so podpisali pogodbo, ki vključuje staro mezdo do 15. julija 1922. Stavka je trajala me-sec dni.

Dvesto mornarjev tujih narod-nosti je bilo te dni odslovljenih s parnika "George Washington" in na njihova mesta so bili uposleni domačini. Parnik je lastnina vla-de.

Gibanje v San Franciscu. Unija železostavbiniških delavcev št. 78 je najnovejša organizacija, ki je prestopila v novo, industrijalno unijo "Rank and File Federation."

Konvencija "Ene same velike unije" v Kanadi se vrši v Winni-pegu. Eden delegatov, Joe Knight, ki je bil na kongresu moskovske strokovne internacionale, je dejal, da bodo morali združeni kapitali-sti dati "življenje za življenje," ako ponovno poskusijo uničiti ru-sko revolucijo.

Delavci, ki trgaajo grozdje v Kaliforniji, so zastavkali v Lodi-ju. Zahtevajo 35 do 40 centov poviš-nja mezde na uro. Dvesto delav-cjev je v gibanju.

Delavska solidarnost. Strokovne unije v Fresno, Cal., so si naložile izredni asessment za stavkarje na polju olja. Asessment prinese približno \$6500 tedenske podpore stavkarjem. — Oljni delavci v južni Kaliforniji bodo glasovali o stavki iz simpatij do svojih tova-ristev na severu države, ki so v boju.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Ely, Minn., F. A. V. — Prva kolona v št. 223 Prosvete je ne-oficijelno poročilo in odborniki so priobčeni, kot so bili čitani od br. Sitterja ne glede na to, koliko glasov so prejeli. Zapisnika u-redništvo še nima. Kadar prejme zapisnik, ga seveda priobči. V o-ficijelnem naznanilu, ki bo priob-čeno po 1. januarju, bodo odbor-niki tako uvrščeni, kot so prejeli glasove. Toliko v prijazno poja-nilo. Pozdravi!

